

Eugeniusz KRZEMIENIĆ

Instytut Inżynierii Materiałowej
Politechnika Śląska

SPEROIDYZACJA ŻELIWA W FORMIE ODLEWNICZEJ

Streszczenie. Opisano wyniki badań otrzymywania grafitu kulkowego przez sferoidyzację żeliwa w formie odlewniczej. Grafit kulkowy otrzymano w próbkach odlewanych przy użyciu wkładek w postaci tulejek, wykonanych ze sferostopu Si i modyfikatora CaSi28 oraz szkła wodnego jako spoiwa wiążącego.

Amerykańska firma International Mechanite Metal Co, Limited opatentowała nowy sposób otrzymywania grafitu kulkowego w żeliwie, polegający na umieszczeniu magnezu, a ściślej odpowiednio rozdrobnionej zaprawy magnezowej w kanale doprowadzającym w formie. Jest to metoda "Inmold" [1, 2, 3].

Sferoidyzacja w formie zapewnia wysoki (80-100%) współczynnik wykorzystania magnezu, dzięki czemu znacznie można obniżyć dodatek sferoidyzatora, eliminację zjawiska desferoidyzacji i demodyfikacji, uniknięcie efektów pirotechnicznych i wydzielenia dymnych.

W publikacji [2] podano również, że uzyskano wyższe (średnio o 4 kg/mm²) wartości wytrzymałości na rozciąganie oraz wydłużenia (średnio o 2,8%) w żeliwie sferoidalnym wytworzonym metodą "Inmold" w stosunku do żeliwa otrzymanego metodą konwencjonalną.

Przy sferoidyzacji żeliwa w formie konieczne jednak jest zwrócenie uwagi na następujące niedogodności i wady:

- sferoidyzator musi rozpuszczać się szybko i równomiernie przez cały okres zalewania formy,
- pozostałość nierozpuszczonego stopu nie powinna przedostać się do odlewu,
- konieczność wytopienia żeliwa o bardzo niskiej zawartości siarki,
- konieczność daleko sięgającej stabilizacji procesu technologicznego.

Piaskowski [4], analizując zalety i wady metody "Inmold", rozważa możliwość wprowadzenia tego procesu do krajowych odlewni.

Oprócz trudności natury technologicznej autor podnosi sprawę ewentualnych zobowiązań finansowych w stosunku do amerykańskiej firmy, wynikłych z faktu, że metoda jest chroniona patentem.

Badania procesu modyfikacji żeliwa szarego i sferoidyzacji w formie, omijające zastrzeżenia patentowe, przeprowadziła firma Fiat [5]. Uzyskano

o wiele większy efekt sferoidyzacji w formie w zestawieniu z efektami sferoidyzacji w kadzi przy użyciu tych samych sferoidyzatorów.

BADANIA WŁASNE

Badania nad otrzymaniem żeliwa z grafitem kulkowym przez sferoidyzację w formie oparto na niskomagnezowych zaprawach oraz modyfikatorach, których skład chemiczny, temperaturę topnienia i gęstość podano w tablicy 1.

Tablica 1

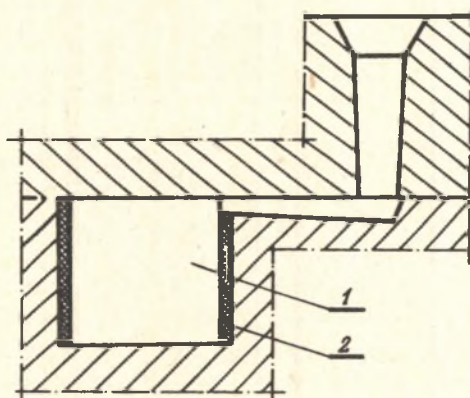
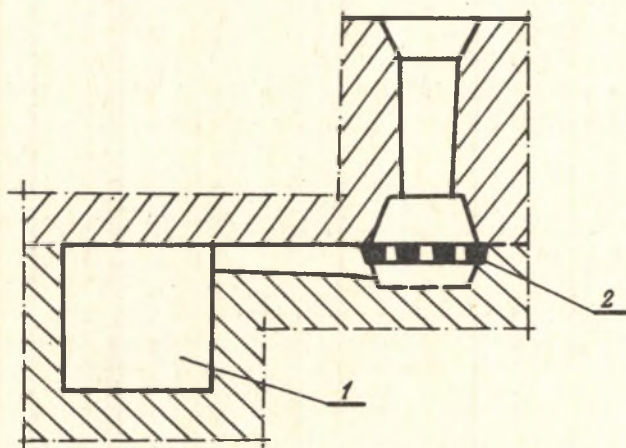
Skład chemiczny, temperatura topnienia i gęstość stosowanych zapraw magnezowych i modyfikatorów

Rodzaj zaprawy lub modyfikatora	Zawartość w %							Temp. topnienia °C	Gęst. g/cm ³
	Mg	Si	Ca	Cu	Si+Ca	Al	Fe		
FeSiMg5	5	46	-	-	-	-	Reszta	950±1275	4,3
Sferostop C1	8±11	-	-	Reszta	-	-	-	ok. 740	6,6
Sferostop S1	9±12	40±47	0,5-2,5	-	-	-	Reszta	ok. 1000	4,3
Żelazokrzem Si75T	-	72±80	max. 1,5	-	-	max. 1,5	Reszta	1215±1315	ok. 2,8
Wapniokrzem SiCa28	-	-	min. 28	-	min. 0,0	max. 2,5	Reszta	980±1200	ok. 2,5

Tablica 2

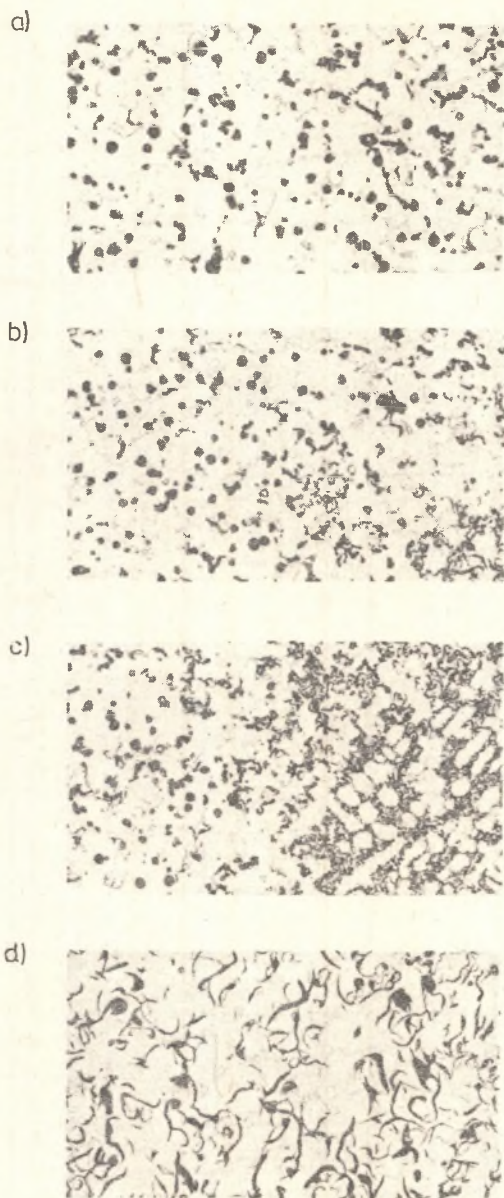
Procentowy skład wkładek

Lp.	Zawartość w %				
	SiMg ₅	Sferostop S1	Si75T	SiCa28	Szkló wodne
1	98	-	-	-	2
2	88	-	10	-	2
3	88	-	-	10	2
4	78	-	10	10	2
5	-	98	-	-	2
6	-	88	10	-	2
7	-	88	-	10	2
8	-	78	10	10	2
9	-	68	15	15	2
10	-	58	20	20	2
11	-	48	25	25	2

Rys. 1. Schemat form odlewniczych z umiejscowioną wkładką lub rdzeniem sitkowym

1 - próbka, 2 - wkładka lub rdzeń sitkowy

Rys. 2. Zdjęcia mikrostruktur

a) grafit sferoidalny w osnowie ferrytycznej, traw. nitałem, pow. 100x,
 b) w osnowie ferrytycznej wydzielienia grafitu sferoidalnego o różnym stopniu koagulacji, traw. nitałem, pow. 100x, c) w osnowie ferrytycznej widoczne wyraźne zróżnicowanie postaci grafitu w strefie przejściowej, traw. nitałem, pow. 100x, d) grafit o zróżnicowanej postaci i wielkości w osnowie ferrytycznej, traw. nitałem, pow. 100x

Badania przeprowadzono w 2 etapach.

Pierwszy etap obejmował próby, w których rozdrobnioną zaprawę magnezową z ewentualnym dodatkiem modyfikatora umieszczano w różnych miejscach formy odlewniczej. W przypadku stosowania zaprawy FeSiMg5 dodawano jej w ilościach 2,4 i 6%, natomiast sferostopów S1 i C1 dodawano w ilościach 1,2 i 3% łącznie z modyfikatorem Si75T lub SiCo28 w ilościach 0,2, 0,5 i 1%.

W drugim etapie z zapraw magnezowych i modyfikatorów wykonano specjalne wkładki, przy czym jako spoiwa wiążącego użyto 2% szkła wodnego o module 2,5 i gęstości 1,489 g/cm³.

Skład procentowy wkładek przedstawia tablica 2.

Wkładki w postaci tulejek lub rdzenia sitkowego usytuowywano w formie, jak pokazuje rysunek 1.

Żeliwo wytapiano w żeliwiaku $\varnothing$ 900 z zimnym dmuchem oraz w piecu indukcyjnym o częstotliwości 2500 Hz, kwaśnym wyłożeniu tygla i pojemności 100 kg. Żeliwo wytapiane w żeliwiaku odsiarczono elektronem w szczelnej kadzi do zawartości max. 0,02% S.

Skład chemiczny żeliwa wyjściowego utrzymywano w granicach:

- z żeliwiaka: 3,3±3,8% C; 1,8±2,8% Si; 0,4±0,5% Mn; do 0,05% P, 0,01±0,02% S
- z pieca indukcyjnego: 2,8±3,2% C; 2,8±3,4% Si; 0,1±0,2% Mn, do 0,05% P; max. 0,015% S.

Temperaturę zalewania (mierzone pirometrem optycznym) utrzymywano w zakresie 1360-1440°C.

Dla stwierdzenia postaci grafitu oraz struktury żeliwa z próbek wykonano zglądy, które po trawieniu Nitalem poddano obserwacjom na mikroskopie optycznym "Neophot" przy powiększeniu 100x. W wyniku prób objętych pierwszym etapem badań nie uzyskano grafitu kulkowego w żeliwie.

Grafit kulkowy otrzymano w próbkach odlanych przy użyciu wkładek w postaci tulejek wykonanych ze sferostopu S1 i modyfikatora CaSi28, przy czym najlepsze wyniki zapewniły wkładki o składzie 88% sferostopu S1 + 10% CaSi28 + 2% szkła wodnego (tabl. 2).

Grafit kulkowy występuje w próbkach na głębokości do około 4 mm od powierzchni, przy czym do około 2 mm kulkowa postać grafitu zajmuje do 100% jego objętości, natomiast w warstwie od 2-4 mm obok grafitu kulkowego pojawiają się inne postacie grafitu. W warstwie od około 6 mm od powierzchni nie stwierdzono występowania grafitu kulkowego. Zdjęcia mikrostruktur poszczególnych warstw próbki przedstawiają rysunki 2a-d.

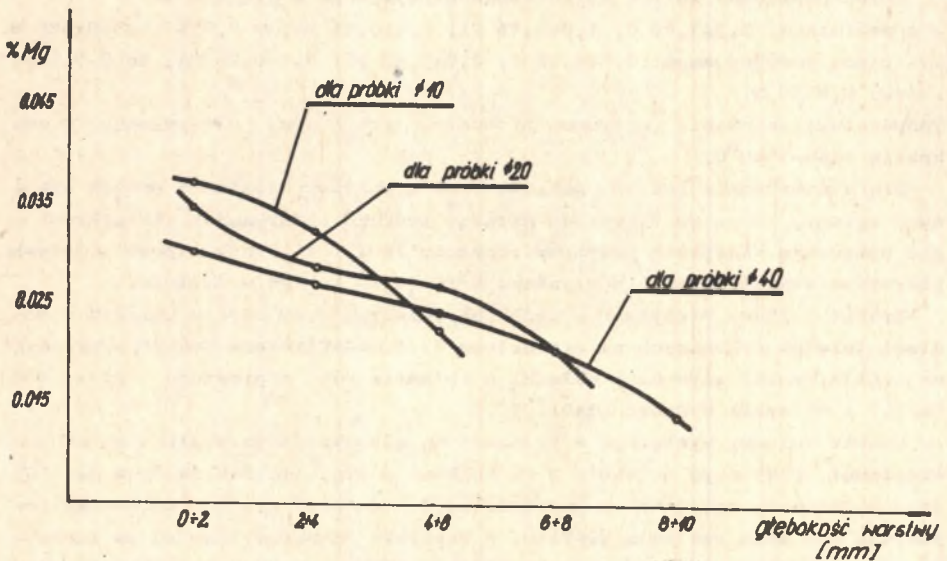
W celu wykazania czy reagujący z żeliwem magnez przechodzi do próbki w całym przekroju dokonano analizy chemicznej magnezu w warstwach 2 milimetrów od powierzchni w próbkach o $\varnothing$ 10, 20 i 40 mm.

Zawartość Mg w zależności od głębokości warstwy zestawiono w tablicy 3 oraz przedstawiono na rysunku 3. Rysunek ten potwierdza obserwacje przeprowadzone pod mikroskopem; ilość grafitu kulkowego maleje od powierzchni do środka próbki i podobnie zmniejsza się zawartość magnezu.

Tablica 3

Zawartość Mg w poszczególnych warstwach próbki

Średnica próbki (mm)	Głębokość warstwy w głęb próbki (mm)	Zawartość magnezu w %
10	0-2	0,038
	2-4	0,033
	4-6	0,022
20	0-2	0,035
	2-4	0,029
	4-6	0,027
	6-8	0,021
40	0-2	0,031
	2-4	0,028
	4-6	0,025
	6-8	0,021
	8-10	0,015

Rys. 3. Zawartość Mg w zależności od głębokości warstwy

WNIOSKI

Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdza się, że:

- istnieje możliwość uzyskania grafitu kulkowego przy zastosowaniu wkładek wykonanych ze sferostopu S1 i modyfikatora CaSi, przy użyciu szkła wodnego jako materiału wiążącego,
- żeliwo przeznaczone do sferoidyzacji w formie winno zawierać poniżej 0,02% S, a zalewane nie powinno być poniżej 1360°C,
- otrzymane odlewy w formie prętów są ze względu na postać grafitu odlewami o warstwowej strukturze. Struktura taka może być korzystna w przypadku oszczędności maszyn, od których wymaga się zwiększonej odporności na ścieranie jej warstwy wierzchniej, przy jednocześnie odpowiedniej odporności na tłumienie drgań.

LITERATURA

- [1] Inmold-Verfahren, Giesserei-Praxis, 1970, nr 2, s. 29.
- [2] Mc Caulay I.L.: Production of nodular-graphite iron castings by the Inmold Process. Foundry Trade Journal 1971, t. 130, nr 2836, s. 327.
- [3] Mannion G., Bunks C.M.: Experiences with the production of Mechanite nodular iron castings with the Inmold process. Foundry Trade Journal 1974, t. 137, nr 3009, s. 139.
- [4] Piaskowski J.: Nowa metoda produkcji żeliwa sferoidalnego (proces Inmold) i możliwości jej zastosowania w krajowych odlewniach. Przegląd odlewnictwa 1972, nr 12, s. 450.
- [5] Remondino M., Pilastro F., Natale E., Costa P., Peretti G.: Inoculation and spheroidizing treatments directly inside the mold. Mod.Casting 1974, t. 64, nr 10, s. 49.
- [6] Drabozek K.: Otrzymywanie żeliwa sferoidalnego przez sferoidyzację w formie odlewniczej. Praca dyplomowa prowadzona pod kierunkiem autora w Instytucie Inżynierii Materiałowej Politechniki Śląskiej, Katowice 1975.

СТЕРЕОИДИЗАЦИЯ ЧУГУНА В ЛИТЕЙНЫХ ФОРМАХ

Резюме

В работе представлены результаты исследований получения шаровидного графита путем стереоидизации чугуна в литейной форме. Шаровидный графит был получен в образцах, отливаемых при помощи вставок в виде втулок, выполненных из стереосплава Si и модификатора CaSi₂₈, а также жидкого стекла, выступающего в качестве вяжущего вещества.

CAST IRON STEREOIDIZATION IN A CASTING MOULD

S u m m a r y

The results of research on production of modular graphite by means of cast iron stereoidization in a casting mould were described. Modular graphite was produced in samples cast by means of mould plugs in form of bushings, made of sphereo-alloy S1 and CaSi28 modifier (inoculant) and water-glass as a binding material.